

DEMOCRATISCHE REPUBLIEK CONGO

Kasaï: een symptomatische crisis van de Congolese kwalen?

GEMEENSCHAPPELIJKE ANALYSE
december 2017

Deze analyse is het resultaat van een gemeenschappelijke missie door teams van Caritas International België en de Commissie Justice et Paix in de Democratische Republiek Congo in november 2017. Ze is de weerspiegeling van gesprekken en reflecties die we hadden met onze partners in Kinshasa en in Oost-Kasaï.

Inleiding

Meer dan 1,5 miljoen mensen in de Kasai moesten vluchten voor het geweld. Ze hebben zich verstopt in de brousse. 35.000 anderen hebben hun toevlucht gezocht in het naburige Angola. Deze belangrijke volksverhuizingen zijn het gevolg van de crisis die sinds augustus 2016 in de regio heerst.

De DR Congo is in vele bedjes ziek. Als we het over conflicten hebben dan kijken we dikwijls naar het Oosten. De crisis in Kasai verdient echter ook alle aandacht van de internationale observators omwille van zijn dramatische gevolgen voor de bevolking, in het verleden en ook nu nog.

Hoewel de crisis in Kasai zijn oorsprong vindt in specifieke lokale verschillen en spanningen, is hij evenzeer emblematisch voor de tegenstellingen die vandaag de DR Congo als land doorkruisen. Hij lijkt verschillende dynamieken te katalyseren en het is daarom interessant om het specifieke conflict in Kasai ook te 'lezen' via andere, meer globale en transversale thema's. Naast een algemeen verval van de Congolese Staat dat zijn regale bevoegdheden niet langer op zich neemt, heerst er een grote politieke crisis als gevolg van het blokkeren van de electorale procedure sinds 2016. Er heerst ook een gegeneraliseerde armoede en onvrede bij de bevolking die haar fundamentele rechten nog altijd niet gegarandeerd ziet. Vandaar de vraag naar het beheer van de natuurlijke hulpmiddelen die in overvloed aanwezig zijn in het land en de herverdeling van de rijkdom die ze voortbrengen.

Parallel spelen in de crisis van de Kasai heel wat specifieke dichotome dynamieken, die we ook terugvinden in andere conflictgebieden van het land. Wij stellen voor in deze analyse, met als voorbeeld Kasai, terug te komen op drie tegenstellingen: 'traditionele macht vs. nationale', 'noodhulp vs. ontwikkeling' en 'buitenlandse inmenging vs. nationaal immobilisme'. Hoewel deze dynamieken op het eerste gezicht tegengesteld lijken, blijken ze vaak complementair te zijn. Men stelt inderdaad vast dat voorstellen om de crisis op te lossen, vaak het resultaat zijn van het werk van verschillende spelers. Hun actie ondervangt gedeeltelijk die van de Congolese Staat die het af laat weten en juist daardoor vaak door deze laatste 'gesteund' wordt.

De (oorzaken van) de crisis in Kasai begrijpen: tussen traditionele en nationale autoriteit

De dood van Jean Prince Mpandi tijdens de aanval op zijn dorp door de nationale veiligheidstroepen op 12 augustus 2016, is het begin van een verwoestende, nooit geziene crisis in de regio van Groot Kasai. Om de weerklank te begrijpen die de dood van dit stamhoofd Kamuina Nsapu (naar de naam van een dorp en van koninklijke bloedverwantschap) heeft gehad, is het essentieel om terug te komen op het belang van de gangbare traditie in deze regio.

De sector Dibataie, een groepering van dorpen op 70 kilometer ten zuidoosten van Kananga en het gebied van Kamuina Nsapu, is ‘een van de meest homogene zones op het vlak van traditie.’ Ze bestaat uit één volksgroep (de Bajila Kasanga), één taal (het Thsiluba), en één chef.

Gezien de nalatigheid van de nationale autoriteiten in deze ingesloten regio, waar de communicatiekanalen grotendeels ontbreken, spelen de traditionele leiders een belangrijke rol in de organisatie van de gemeenschappen, evenals de Kerk.

Daarbij komt nog dat men in de regio geen goed oog heeft in de wet betreffende het statuut van de traditionele leiders, door het centraal gezag afgekondigd in augustus 2015. Deze wet voorziet dat een lokaal aangestelde traditionele leider, goedgekeurd moet worden door het centraal gezag dat hem op elk moment de laan kan uitsturen. Heel vlug al hebben de perverse gevolgen van deze hervorming zich laten voelen: bepaalde plaatsen die al een traditionele chef hadden, zien nieuwe chefs gemandateerd door Kinshasa arriveren. Het probleem van de dualiteit onder de traditionele chefs is gesteld.

Een illustratie van deze realiteit vinden we bv. in het dorp van Jean Prince Mpandi, zesde traditionele chef. Hij is aangeduid volgens gewoonteregels maar ziet zijn statuut bedreigd omdat Kinshasa zijn erkenning weigert. De aanstelling van de traditionele leiders in deze streek gebeurt volgens een duidelijke procedure. De chef wordt aangeduid volgens regels van strikte verwantschap met de koninklijke familie Kamuina Nsapu. De erfgenaam wordt gekozen door de raad van ouderen. De wet betreffende de traditionele leiders heeft dus de bestaande orde in deze materie compleet omver gegooid.

Jean Prince Mpandi komt al snel in opstand tegen deze omwenteling. Hij beslist zijn stem te verheffen tegen deze inmenging van het centrale gezag in de gewoonteregels die al heel lang gangbaar zijn in de regio. Er komen verschillende opstanden in de omgeving. De chef Kamuina Nsapu Mpandi wordt ervan beschuldigd het regime te willen destabiliseren. De autoriteiten proberen met hem te onderhandelen maar hij blijft onwrikbaar. Het zal hem het leven kosten.

De dood van de chef veroorzaakt een kettingreactie en leidt al gauw tot oproer in de regio. Een aantal mensen wil de dood van hun chef wreken, de lokale tradities beschermen en hun weigering uitspreken tegenover de centrale autoriteit. De militia Kamuina Nsapu, naar de naam van de overleden chef, wordt geboren. Ze trekt heel wat jongeren aan: men schat dat 40 tot 60% van de rekruten tussen 8 en 18 jaar zijn.

De dood van de chef heeft eveneens tot gevolg dat heel wat traditionele rituelen opnieuw ingevoerd worden. De militieleden nemen deel aan inwijdingsrituelen tijdens de 'tshiota'. Ze drinken onder meer een drankje dat hen onzichtbaar maakt. Men herkent de militieleden van Kamuina Nsapu aan de rode band die hun hoofd versiert en de beschermingsamuletten die ze dragen. Ze hebben doorgaans heel eenvoudige wapens: machetes, stokken, enkele vuurwapens type Kalasjnikov of nagemaakte modellen in hout. Het geloof in deze symbolen (fetisjen, drankjes, wapens in hout) verklaart gedeeltelijk het grote aantal doden dat men in hun rangen betreurt sinds het begin van het conflict.

De militieleden laten duidelijk blijken dat ze elke openbare instelling verwerpen. De aanvallen tegen de symbolen van de Staat vermenigvuldigen zich snel: administratieve gebouwen, scholen, gezondheidscentra worden vernield en in brand gestoken. Vertegenwoordigers van de Staat worden aangevallen, onthoofd, gedood². De militieleden Kamuina Nsapu komen in opstand tegen elke inmenging in hun zaken. Zij voeden hun eisen met de jarenlange frustratie die zich opgebouwd heeft ten aanzien van de macht (gevoel van verwaarlozing, verzet tegen armoede...). De Kerk wordt evenmin gespaard. De militieleden van Kamuina Nsapu hebben in hun destructieve razernij tegen de vertegenwoordiging en de symbolen van de Staat, ook heel wat goederen van de Kerk en kerkelijke gebouwen in brand gestoken, evenals sanitaire structuren en scholen die afhangen van de Kerk. Dit geweld ten aanzien van de Kerk is te verklaren door de samenspanning die de Kamuina Nsapu ziet tussen deze laatste en de macht. In dit verband herinneren we eraan dat het de nationale Congolese Bisschoppenconferentie is (CENCO) die de Sint-Silvesteronderhandelingen met het oog op het organiseren van de verkiezingen heeft geleid in december 2016, verkiezingen die meer dan een jaar later nog altijd niet plaats gevonden hebben. Sommigen hebben de Kerk ervan beschuldigd dat ze met die onderhandelingen de mogelijkheid hebben geschapen voor president Joseph Kabila om ook na het einde van zijn mandaat, als hoofd van de Staat aan te blijven. De Kerk wordt ondanks haar bemiddelingspogingen vandaag geconfronteerd met een gebrek aan duidelijke wil van de Congolese autoriteiten om de beschikkingen van dit akkoord, dat aanvankelijk verkiezingen voorzag voor december 2017 ten laatste, uit te voeren. De vernielingen waarvan de Kerk het slachtoffer is geweest, moeten we dus begrijpen in de bijzondere context van een massale verwerping van alles dat geassimileerd kan worden met de nationale autoriteiten of met steun aan hen.

Alles gebeurt aanvankelijk rond de hoofdplaats van de opstand. Vanaf december 2016 vinden er gewelddaden plaats in alle nieuwe provincies van Groot-Kasaï. De Kamuina Nsapu hebben zich schuldig gemaakt aan buitengewoon geweld ten aanzien van de vertegenwoordigers van de Staat. De Verenigde Naties (VN)³ hebben deze daden schendingen van de Mensenrechten genoemd. Het geweld tegenover de bevolking is relatief beperkt gebleven. Als het gebeurde, was het vaak omwille van een vermoeden van hekserij bij deze mensen.

¹ Plaats waar initiatierituelen plaatsvinden

² Forces Armées de la RD Congo – FARDC (leger), nationale Congolese politie, nationale inlichtingendienst, medewerkers van de Directie Generaal voor Migraties, verantwoordelijken van de Commission Electorale National Indépendante - CENI (kiescommissie), ...

³Rapport van de VN, augustus 2017, punt 51 tot 62;

Geconfronteerd met deze opstand, stuurt de Staat zijn troepen en reageert met geweld en repressie. De FARDC, die de opstand van de Kamuina Nsapu moeten breken, worden verantwoordelijk geacht voor heel wat buitenproportioneel machtsvertoon. Militieleden en heel wat burgers die ervan beschuldigd worden de acties van de militieleden van Kamuina Nsapu te steunen of te faciliteren, worden gedood. Een rapport van de Verenigde Naties vermeldt eveneens gevallen van kinderen die gedood en vrouwen die verkracht zijn tijdens de tussenkomst van het leger. Er zijn filmbeelden van militairen in Mwanza Lomba die midden op straat met echte kogels schieten; deze video heeft voor heel wat beroering gezorgd. De VN heeft het leger verantwoordelijke verklaard voor de massagraven die ontdekt zijn in de regio. In september had het al 87 massagraven geïdentificeerd.

Naast deze hoofrolspelers verschijnt stilaan een andere militie, die uiteindelijk een medespeler wordt in het conflict⁴: de 'Bana Mura'. Deze militie bestaat uit mensen met een etnische oorsprong *tchokwe*, *pende* en *tetela*. Het verschijnen van deze nieuwe speler stelt vanaf april 2017 de etnische dimensie van de crisis in Kasai op de voorgrond. De Bana Mura zijn samengesteld op basis van hun etnische afkomst, en hun pro-regeringshouding⁵. Als de Kamuina Nsapu een zelden geziene gewelddadige houding aannemen tegenover de regeringsvertegenwoordigers, dan doen de Bana Mura dat rechtstreeks tegenover de Luba en Lulua bevolking. Ze nemen deel aan het vernielen van dorpen, ze plunderen en stichten brand bij hun doorgang.

De bevolkingsgroepen in de Kasai leefden in een regio die tot dusver gespaard gebleven was van de conflicten die de DR Congo overhoop halen. Ze zijn dan ook compleet ontredderd door het geweld van de aanvallen, de banalisering en de veralgemening van dit ongekend geweld. Op enkele maanden tijd worden in dit ingesloten gebied, dat zo groot is als 10 keer België, door de parochies 3.000 doden geregistreerd. Deze crisis heeft al gauw dramatische gevolgen voor de bevolking die nog lang voelbaar zullen blijven. Volgens UNICEF zijn meer dan 400.000 kinderen in de regio ernstig ondervoed en in levensgevaar.

TRADITIONELE AUTORITEIT VS NATIONALE AUTORITEIT: De decentralisatie in vraag gesteld

De evenementen die hierboven beschreven worden, kunnen gezien worden in een meer globale reflectie over de organisatie van de macht in de DR Congo. Wat zich aftekent in de achtergrond van deze toch wel bijzondere situatie van de Kasai, is een tweeledigheid tussen enerzijds de traditionele autoriteit van de lokale machtsbekleders, anderzijds de concentratie van de macht in de handen van de centrale autoriteiten. De wil om wie regeert en wie geregeerd wordt dichter bij elkaar te brengen heeft ertoe geleid dat in 2006 het principe van de decentralisatie ingeschreven werd in de Congolese grondwet. De Staat wordt onderverdeeld in 25 provincies, en de stad Kinshasa wordt daaraan toegevoegd. Sinds 2006 is echter geen enkele vooruitgang geboekt in dit domein. Pas in januari 2015 nemen de nationale autoriteiten uiteindelijk acte van het wetsvoorstel dat de nieuwe grenzen van de 26 provincies vastlegt. Maar wilden de gezagsdragers in werkelijkheid wel meer macht toekennen aan de provinciale gezagsdragers? De bevoegdheden van elke entiteit zijn klaar en duidelijk gedefinieerd voor elk van hen. A priori is er geen aantasting van de verschillende bevoegdheden te verwachten. De vijandigheid tegenover deze hervorming moet dus ergens anders gezocht worden.

⁴ Rapport des Nations Unies, augustus 2017, punt 14.

⁵ Rapport des Nations Unies, augustus 2017, punten 35 tot 50.

Achter deze hervorming, ziet men inderdaad een duidelijke wil om de traditionele chefs te politiseren. De centrale macht wil op die manier in deze regio, die beschouwd wordt als een historisch oppositiebastion, tussenpersonen voor de presidentiële boodschappen en strategische steunpilaren plaatsen.

De versnelde hertekening van de provincies in 2015 heeft argwaan gewekt bij de oppositie. Zij beschuldigde Kinshasa ervan de provincie op een zodanige manier te willen reorganiseren dat de verdeling van de verschillende aanwezige etnische groepen - en vooral dan de Luba waarvan de meerderheid gelinkt is aan de oppositie - in haar voordeel zou uitdraaien bij de aankomende verkiezingen.

Eerder dan een duidelijke oppositie tussen deze twee machtsniveaus, kan men in het decentralisatieproces een complementariteit zien van deze twee, een manier om de gebreken van het centrale gezag van de Staat te verdoezelen.

Dat betekent dat er in het belang van de toekomst van de regio niet alleen inspanningen moeten gedaan worden om de gemeenschappen te stabiliseren en te verzoenen naar aanleiding van het recente conflict, maar dat er ook werk moet gemaakt worden van een decentralisatie die de traditionele autoriteit respecteert. Deze regeringswijze is een keuze van de Congolezen die vastligt in hun Grondwet. Het is bovendien nodig om de tegenstellingen die zo duidelijk blootgelegd werden door de crisis, achter zich te laten en eerder de punten van overeenkomst te identificeren met het oog op gemeenschappelijke belangen die zowel door de centrale als traditionele machthebbers gedeeld worden.

Antwoord op de crisis: tussen noodhulp en ontwikkeling

De crisis kent sinds het begin van de herfst 2017 een relatieve rust maar de gevolgen en de uitdagingen waarvoor de bevolkingsgroepen staan zijn enorm. Bovendien zijn de voorwaarden en de omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van het conflict nog altijd aanwezig in de regio Kasai. Een eventuele heropflakking van geweld is dus niet uitgesloten. De situatie blijft onstabiel.

Er hebben zich grote volksverhuizingen voorgedaan in de regio: meer dan 1,5 miljoen mensen hebben zich intern verplaatst en bijna 35.000 personen hebben hun toevlucht gezocht in Angola. Tijdens de eerste helft van 2017 alleen al zijn er dagelijks 5.500 personen hun huis uit gedreven. Een pijnlijke vaststelling die van de DR Congo het land maakt met de meeste interne ontheemden als gevolg van conflicten. Op het hele Congolese grondgebied telt men 4,1 miljoen ontheemden – mensen uit Kasai maken daar meer dan een derde van uit.

In het geval van Kasai hebben de gevluchte personen zich na weken van stappen, voor het merendeel versholpen in de brousse. De levensomstandigheden waren er zeer hachelijk: weinig water en eten, zo goed als geen sanitair en hygiëne met als gevolg de ontwikkeling van ziektes en honger. Ze werden ook geconfronteerd met de aanwezigheid van wilde dieren in deze vijandige omgeving. De mensen hebben dikwijls schulden gemaakt bij de naburige dorpsbewoners die geprobeerd hebben deze families zo goed mogelijk te helpen met eten en het beetje hulp dat ze konden bieden.

Het humanitaire alarmnetwerk en de snelle reactie op de volksverplaatsingen (het RRMP – Rapid Response to Movements of Population)

Caritas International heeft in de DR Congo een humanitair alarmnetwerk opgezet dat toelaat snel informatie over te maken betreffende volksverplaatsingen in het land om zo op de best mogelijke manier aan de humanitaire noden tegenmoet te komen. Het netwerk van informanten doorkruist het hele land want elke verantwoordelijke speelt dagelijks de informatie door betreffende zijn zone. Het systeem van ‘snelle reactie op volksverplaatsingen’ treedt dan in werking en in minder dan 30 dagen – te rekenen vanaf het moment dat alarm werd geslagen - worden de nodige hulpgoederen aangevoerd voor de getroffen bevolking.

Caritas International heeft dit humanitair alarmnetwerk opgezet samen met Caritas Congo en de diocesane Caritasorganisaties van Kasai. De verzamelde gegevens worden gedeeld met andere organisaties die op het terrein aanwezig zijn en die ze gebruiken voor hun humanitaire interventies.

Dankzij de informatie die ze via het alarmnetwerk krijgen, weten ze waar getroffen groepen zich bevinden en kunnen ze aantallen en noden inschatten. In Kasai werkt Caritas International nauw samen met Solidarité Internationale, dat goederen verdeelt onder de verplaatste personen die terug naar huis trekken. Ze krijgen ‘terugkeerpakketten’ met basisbenodigdheden: pagnes, potten en pannen, zeil, dekens, cash of ook nog toegang tot water via een ‘WASH’-programma. Momenteel vinden distributies plaats in de zone Kapangu en gaan ze van start in de zone Kamiji. 11.300 huishoudens (van ongeveer 5 personen) krijgen steun via dit project.

Sommige groepen die getraumatiseerd zijn en achtervolgd worden door misdadige beelden, denken er niet aan terug te keren naar hun dorp. Parallel ziet men rekening houdend met de relatieve stabiliteit in een aantal zones van Kasai een terugkeerbeweging van mensen naar het dorp waarvan ze afkomstig zijn. In oktober 2017 schatte de VN Vluchtelingenorganisatie UNHCR dat 710.000 mensen teruggekeerd waren. 762.000 blijven echter verplaatst en 27.555 mensen zijn nog altijd in het buitenland, voornamelijk in Angola.

Deze terugkeerbeweging is niet zonder problemen. De gevluchte personen vinden bij hun terugkeer vaak geplunderde, uitgebrande dorpen. De herstelwerken zijn begonnen maar men mag niet vergeten dat deze mensen niets meer hebben.

In deze regio leven de mensen hoofdzakelijk van overlevingslandbouw – dat wil zeggen dat hun oogsten volstaan om te leven en om zich te voeden maar de productie is onvoldoende groot om hen toegang tot de markt, de gezondheidszorg of het onderwijs te verzekeren. Bij hun terugkeer was er niets meer te oogsten. Door hun verblijf in de wildernis hebben ze ook niet kunnen planten voor het nieuwe seizoen. Men schat dat de meerderheid van de bevolking drie opeenvolgende plantseizoenen heeft gemist. Zaaigoed en landbouwgerief ontbreken vandaag en de overbruggingsperiode⁶ weegt zwaar door op de draagkracht van de huishoudens. Twee vaststellingen dringen zich op. De eerste is het feit dat de bevolking vandaag eten tekort komt om op korte termijn aan haar onmiddellijke behoeften te voldoen. Een tweede, veel ernstiger nog: het feit dat de mensen niet op tijd hebben kunnen planten, laat vermoeden dat er een onrustwekkende stijging van de voedselonzekeerheid zal zijn in de komende maanden. Het is nu al zo dat op 7,7 miljoen mensen die lijden onder voedselonzekeerheid, 3,2 miljoen mensen te maken hebben met ernstige voedselonzekeerheid, waarvan 66% zich in Kasai bevinden. De voedselonzekeerheid is (volgens een rapport van maart 2016) in Centraal-Kasai gestegen met 323%, in Kasai met 279% en in Oost-Kasai met 97%. De toekomstperspectieven zien er niet beter uit.

In de provincie Kasai is de productie van maïs met bijna een kwart gedaald in vergelijking met 2015. Gevolg: een prijsstijging tot +150% in de regio. De spanningen veroorzaakt door de terugkeer van ongeveer 35.000 vluchtelingen uit Angola hebben bijgedragen tot deze voedselcrisis, omdat Angola, dat normaal gezien een belangrijke leverancier van levensmiddelen is, zijn grenzen voor de handel heeft gesloten.

Naast uitdagingen op het vlak van levensonderhoud, heeft de bevolking ook te maken met sanitaire problemen zoals de cholera, die zich in heel de streek heeft verspreid, net als in de rest van het land – 20 van de 26 provincies in het land zijn getroffen door de epidemie.

⁶ De periode tussen het einde van de voorraden van de vorige oogst en de beschikbaarheid van producten van de volgende oogst.

“Wij zijn een internationale gemeenschap die dezelfde menselijkheid deelt. Elders heeft men oor voor het lijden. Men haast zich om hulp te bieden. Waarom de aarzeling in mijn provincie?”
Mgr Félicien Mwanama – bisschop van Luiza, Centraal-Kasaï

Dan wachten hen ook nog uitdagingen binnen hun gemeenschap. Heel wat jongeren die ingelijfd werden bij milities, kwamen uit dorpen uit de omgeving. Wanneer ze ontslagen worden, zullen ze psychosociale steun nodig hebben. Hun terugkeer in de gemeenschap zal heel wat werk van re-integratie, verzoening en collectieve herinnering vragen. Deze processen zullen opgestart moeten worden door lokale spelers (van welke aard dan ook: organisaties van de civiele maatschappij, overheid, de Kerk, ...) en ingeschreven in een langetermijnvisie om de kalmte en de stabiliteit in de regio te herstellen.

Wil men vrede, dan zullen de overlegstructuren moeten versterkt worden en zullen er plaatsen voor uitwisseling moeten gecreëerd worden. De wonden die interetnische conflicten hebben geslagen, zullen eveneens verbonden moeten worden. Ze moeten aangepakt worden in een formeel structureel kader.

De humanitaire noden van de bevolking in de regio moeten dringend een oplossing krijgen. Het gebrek aan financiering voor deze humanitaire crisis is uitdagend: op de 64,5 miljoen dollar die men nodig acht voor deze crisis, is vandaag nog maar 30% beschikbaar. Achter deze cijfers schuilen vrouwen, mannen, kinderen die lijden. De internationale gemeenschap moet samen met de Congolese overheid haar inspanningen opdrijven om tegemoet te komen aan de noden van de bevolking, en dat zo vlug mogelijk.

Deze uitdagingen zijn enorm. Ze zijn het des te meer als men ze bekijkt in het kader van de middelen die hiervoor beschikbaar zijn in de regio. De Kasaï provincies zijn een van de armste regio's van de DR Congo ondanks de ondergrondse rijkdommen. De vraag naar het beheer van deze natuurlijke rijkdommen stelt zich over heel het Congolese grondgebied, Kasaï is daar geen uitzondering op. De diamantmijnen zijn historisch de economische motor van de streek en ook de belangrijkste werkgever. Het failliet van de mijnonderneming MIBA en SNCC⁷ heeft dramatische gevolgen gehad voor de bevolking. De inkomsten uit de exploitatie van de ondergrondse rijkdommen worden niet herverdeeld en ze komen de bevolking niet ten goede. De aanwezigheid van deze hulpbronnen zou nochtans voluit moeten bijdragen tot de economische groei van de regio door de herverdeling van de inkomsten onder de provinciale autoriteiten. Slecht bestuur belemmert echter deze ontwikkelingsperspectieven.

“Als je het platteland doorkruist, zal je zien dat de velden in de handen zijn van de vrouwen. De mannen zitten traditioneel in de artisanale mijnsector, de exploitatie van diamant, ze leven van de kleine steentjes die ze kunnen vinden van dag tot dag. Om in de dagelijkse noden van hun gezin te voorzien. Men koopt kleine zaken die men opnieuw verkoopt als men niets vindt. En dat is de reproductie van de armoedecyclus.” Jean Nyemba Ambela – verantwoordelijk voor het landbouwluk, CRS Mbujimayi

⁷ MIBA (Minière de Bakwanga) produceerde diamant
SNCC (Société Nationale des Chemins de fer du Congo) – spoorweg - zorgde voor de aanvoer van goederen

Zelfs al kunnen we geen direct verband aantonen tussen het uitbarsten van de crisis in Kasai, en de aanwezigheid van natuurlijke rijkdommen in de regio, dan mogen we toch haar algemene impact niet negeren. Een gevoel van frustratie en ontmoediging tegenover de dagelijkse miserie en het gebrek aan perspectieven voor een betere toekomst bij de jongeren, heeft wellicht de massale verwerping van de staatsinstelling door de Kamuina Nsapu gevoed. We herinneren eraan dat in de rangen van de Kamuina Nsapu heel wat jongeren opgenomen werden. **Men mag het probleem van ontwikkeling van de regio op lange termijn niet verwaarlozen. Dat kan met name door een doordachte en inclusieve exploitatie van de aanwezige natuurlijke rijkdommen, en door een evenwichtige verdeling van de opbrengsten onder de bevolking. Hierdoor zouden onder meer de fundamentele socio-economische rechten van de Kasai-bevolking gerespecteerd kunnen worden en meer specifiek, mogelijkheden geschapen kunnen worden voor de jongere generaties.**

Ontwikkeling plannen, is een duurzame vrede bewerkstelligen voor de regio

In een regio waar alles moet opgebouwd worden, zijn er tal van prioriteiten. Capaciteitsversterking in het domein van de landbouw, zowel voor de productie als voor de methode van drogen, bewaren en stockeren, lijkt cruciaal te zijn voor een betere veerkacht van de bevolkingsgroepen in crisissituaties.

Ten slotte is het van het allergrootste belang dat er bijzondere aandacht gaat naar een betere toegang tot het onderwijs voor de jongeren. De gedwongen verplaatsingen, de vernieling van scholen, de inlijving in milities, maken van de kinderen en jongeren de grootste slachtoffers van het conflict. De jongeren blootstellen aan een dergelijke situatie is de toekomst van een hele regio hypothekeren.

“We bevinden ons hier in een provincie waar de bevolking niet gestudeerd heeft. De jongeren werken in de diamantmijnen. We zien een instrumentalisering van de onwetendheid van de Kasaiërs. Maar de huidige situatie is het resultaat van een lange weg van armoede.” Alphonse Nkongolo Mulami – Directeur, Caritas Mbujimayi

Groot Kasai is een regio die tot nu toe relatief gespaard bleef van gewelddadige conflicten. Deze brutaliteit heeft de bevolking verrast – en ook de internationale en humanitaire organisaties op een terrein dat ze niet zo goed kennen als het oosten van het land, het gebied waar ze de afgelopen 20 jaar hun interventies hebben geconcentreerd.

De actoren van verandering: tussen buitenlandse inmenging en nationaal immobilisme?

Ondanks de omvang van de crisis, blijft ze nog grotendeel miskend – zowel wat betreft de aandacht die ze krijgt als de oplossingen die aangereikt worden. Men identificeert drie sleutelactoren die elk van hen ertoe bijgedragen hebben dat de crisis op de voorgrond kwam van de internationale scène: de ngo's en de internationale organisaties, de Congolese Staat en de Kerk.

Het antwoord van de internationale gemeenschap staat niet in verhouding tot de crisis die de regio heeft doorkruist. Er zijn slecht weinig internationale organisaties en ngo's aanwezig in de regio Groot-Kasaï. De meerderheid vindt men in het oosten van het land. Ondanks de hoogdringendheid en de enorme noden van de bevolking, blijven de aangereikte oplossingen verre van voldoende. Meer dan anderhalf jaar na het uitbreken van de crisis, zijn er vandaag nog weinig organisaties op het terrein.

Verschillende elementen verklaren deze verbazingwekkende afwezigheid. We noteren eerst en vooral de reactietraagheid van het humanitaire hulpverleningssysteem. Ondanks een intensifiëring van de crisis in december 2016, werd er pas in maart 2017 alarm geslagen. Het heeft eveneens tijd gevergd vooraleer fondsen werden vrijgemaakt. De organisaties die niet heel actief waren in de streek, werden dus geconfronteerd met heel wat hinderpalen. Het gebrek aan voldoende middelen om snel in actie te treden in de eerste plaats. De ingeslotenheid van het gebied en het gebrek aan communicatiekanalen om toegang te krijgen tot deze zone, heeft er eveneens toe bijgedragen dat de hulpverlening maar traag op gang kwam. Dat gebeurde hoofdzakelijk vanaf de zomer 2017 – dus bijna een jaar na het uitbreken van de crisis. In een context van onderfinanciering van de noden is het moeilijk om de humanitaire crisis in te dijken en over te schakelen naar duurzame ontwikkeling van de streek.

De VN, in de DR Congo militair vertegenwoordigd door de MONUSCO, is er van haar kant niet in geslaagd om het geweld te bedwingen, en dit omwille van haar afwezigheid en de vertraging die ze opgelopen heeft bij de ontplooiing van haar macht op het terrein.

In 2012 heeft de opstand van M23, ervoor gezorgd dat de VN verantwoordelijken hun troepen gebaseerd in Groot Kasaï naar het oosten van het land gestuurd hebben. Op het moment van het uitbreken van de crisis in Kasaï, was de MONUSCO dus niet aanwezig in de streek. Wanneer het geweld stijgt, worden er mannen gestuurd. Jammer genoeg komen die laatsten te laat (in december) en zijn ze met veel te weinig (in juni 2017 telt men 250 blauwhelmen, 25 politieagenten en 60 opgestelde burgers). Vandaag trekken de troepen zich opnieuw terug hoewel de rust zeer fragiel is. De MONUSCO heroriënteert zijn troepen richting hoofdstad waar de situatie elk moment kan ontaarden in de gespannen electorale sfeer⁸.

De MONUSCO en de Congolese autoriteiten onderhouden woelige relaties op nationaal vlak⁹; de regio Kasaï illustreert dit nog maar eens. In deze gespannen sfeer was de moord op

⁸ Lees in dit verband : [l'analyse de la Commission Justice et Paix sur les élections](#), December 2017

⁹ Op 11 december 2017, werden 15 blauwhelmen van de MONUSCO gedood en meer dan 50 gewond tijdens een gewapende aanval op een van hun basissen in Semuliki (Noord-Kivu) – Bron: Le Monde

de experten Michael Sharp en Zaida Catalan, gestuurd door de secretaris-generaal om de schending van de mensenrechten in de streek te onderzoeken, het embargo op wapens en de illegale exploitatie van de hulpbronnen alleen maar olie op het vuur, Deze misdaad is een open belediging aan het adres van de internationale gemeenschap. Sommigen beschuldigen de regering ervan achter de moord van de experten te zitten en geprobeerd te hebben deze misdaad te verdoezelen.

Op 8 maart 2017 deed het Hoog Commissariaat voor de Mensenrechten een oproep om een internationale onderzoekscommissie in het leven te roepen voor de evenementen in Kasai, meer bepaald met het oog op het onderzoeken van de massagraven die ontdekt werden. Enkele dagen later werden de experten vermoord. Na heel wat druk en na de veelvuldige weigeringen van de Congolese autoriteiten hebben de Verenigde Naties uiteindelijk toch een mandaat voor een internationale enquête uitgevaardigd. De eerste resultaten zijn voorzien voor maart 2018.

De Congolese staat is er niet beter in geslaagd om de bescherming van zijn bevolking te verzekeren en een adequaat antwoord te bieden op de humanitaire noden. In zijn historisch oppositie bastion, bakermat van de UDPS (Union pour la Démocratie et la Paix Sociale)¹⁰ en van zijn charismatische leider Etienne Tshisekedi, beschuldigen heel wat opposanten en traditionele leiders Kinshasa van immobilisme en de instrumentalisering van de crisis, op basis van een veralgemeende electorale crisis in het land¹¹. De CENI, waarvan agenten en installaties het doelwit van de militieën in Kasai waren, heeft effectief de opgelopen vertraging op de verkiezingskalender toegeschreven aan het mislukken het lokale proces van inschrijving en volkstelling en een complexe veiligheidssituatie.

Justice et Paix en haar partners

De acties van de Kerk spelen een belangrijke rol in het dagelijkse leven van de bevolking. Zij moet daarom gesteund worden door België en door de leden van de internationale gemeenschap. Dat is ook de reden waarom de Commissie Justice et Paix haar partners van de Congolese Kerk steunt bij hun burgerschaps- en ontwikkelingseducatie en de rol die ze dagelijks spelen binnen de gemeenschappen. Deze steun betekent onder meer dat de Commissie Justice et Paix de taak op zich wil nemen om de boodschappen van zijn partners over te brengen naar Belgische en Europese beleidsmakers.

“Wij roepen op tot internationale solidariteit. Congo maakt deel uit van deze grote internationale gemeenschap en het Congolese volk streeft naar welzijn en democratie. Het is dus maar normaal dat burgers zich wereldwijd interesseren voor wat hier gaande is. Onze boodschap aan de Europese burgers die dezelfde waarden verdedigen als wij: vergeet dit volk niet, begeleid en ondersteun het op dit speciaal moment.” Clément Makiobo, Uitvoerend Secretaris, Commissie Justice & Paix Congo

Geconfronteerd met deze ‘leegte’ heeft een andere belangrijke speler in het Congolese landschap de plaats ingenomen. De Kerk heeft een essentiële rol gespeeld in de crisis. Het zijn namelijk haar vertegenwoordigers die bij het begin van de crisis de internationale gemeenschap gearmeerd hebben over de gebeurtenissen die zich aan het afspelen waren in de regio terwijl ze ondertussen hulp gemobiliseerd hebben via de parochies.

Het is van essentieel belang om hier de rol van de Kerk te onderstrepen in het dagelijkse leven van de Congolezen op het vlak van gemeenschapontwikkeling. Ze staat erg dicht bij de bevolking en is zich vandaag bewust van de haar opdracht in het lange werk van verzoening en heropbouw binnen de gemeenschappen. Men

¹⁰ De UDPS is een van de belangrijkste oppositiepartijen.

¹¹ Lees in dit verband: *l'analyse de la Commission Justice et Paix sur les élections*, december 2017

kan zeggen dat de Kerk vandaag in zekere mate het ontslag van de Staat ondervangt en op die manier een tegengewicht biedt voor dit beeld van nationaal immobilisme.

Conclusie

Zoals we hebben aangetoond doorheen deze analyse, is het voor een goed begrip van de crisis in Groot Kasai, essentieel deze lokale crisis in het licht te zien van fundamentele problemen op nationaal vlak.

Niet iedereen gaat akkoord met een juist evenwicht tussen gebruikelijke machtsuitoefening en het gezag van de centrale Staat, ondanks het feit dat dit principe ingeschreven staat in de grondwet als organisatiemodel voor het politieke leven van het land. Deze kwestie zal de aanleiding zijn van een nog nooit vertoonde crisis met zware gevolgen voor de bevolking. De bevolking, moe van de zeer precaire levensomstandigheden, heeft de dood van een chef, die symbool staat voor de figuur van opposant aangegrepen om zich te organiseren en de afwezigheid van de Staat in het bestuur van hun dagelijkse leven aan te klagen.

Deze crisis is echter symptomatisch voor nog meer transversale problemen. Om te beginnen het verval van de Congolese staat die niet langer zijn regale opdrachten vervult; erger nog, hij slaagt er niet (meer) in de bevolking bescherming te garanderen en aan haar basisbehoeften te voldoen. Andere actoren - *internationale of religieuze* – nemen haar plaats in en vervangen de Staat gedeeltelijk bij het aanbrengen van oplossingen. Maar de Staat zal niet lang meer kunnen besparen op haar verantwoordingsplicht tegenover de bevolking. De stembus zal moeten spreken. Het risico bestaat dat wanneer de verkiezingen te lang op zich laten wachten, er andere problemen zullen ontstaan of weer opduiken in de rest van het land.

Deze conflicten¹², de crisis in Kasai toont dit aan, ontstaan meestal omwille van een geschil dat zich in een specifieke lokale context situeert maar heel snel kan duiden op latente spanningen die ook in andere delen van het land aanwezig zijn, of zelfs in heel het grondgebied. Deze conflicten zijn vaak moeilijk te begrijpen en totaal onvoorspelbaar. Ze vormen echter een ware bedreiging voor de vrede, de veiligheid en de ontwikkeling van het land. Ze kunnen immers een onverwachte omvang aannemen en op die manier nog meer de veerkracht van de bevolking aantasten.

Naast de nationale dimensie van de crisis in Kasai, zijn er ook de gevolgen die de Congolese crisissen kunnen hebben voor de buurlanden. De reactie van Angola op de toevloed van Congolese vluchtelingen aan zijn grenzen was heel duidelijk: nadat een eerste golf vluchtelingen opgevangen werd, gingen de grenzen dicht en werd elke doorgang voor mensen of goederen geblokkeerd. Als we naar de impact kijken die de crisis in het oosten van de DR Congo heeft gehad op het vlak van regionale destabilisatie, dan moeten we zeker rekening houden met de gevolgen die er zouden kunnen zijn buiten de provincies van Groot-Kasai en de regio.

¹² Wij denken bijvoorbeeld aan het conflict in de Evenaarsprovincie in 2010-2011 dat teruggaat naar een probleem rond visvangst en 200.000 vluchtelingen heeft gemaakt, maar ook recent Tanganyika, Kivu